МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Факультет економіки і підприємництва

Кафедра обліку і оподаткування

Допущено до захисту

„____” _____202 _р.

зав. кафедри, д. е. н., професор

_____

Кваліфікаційна робота магістра

ОБЛІК ТА КОНТРОЛЬ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ В АБ «УКРГАЗБАНК» М. КИЇВ

Виконала – студентка 2 курсу, групи 22м-о
освітньої програми «Облік і оподаткування»
спеціальності 071 Облік і оподаткування
Міркун Ірина Сергіївна

Науковий керівник – к.е.н., ст. викладач
Ратушна Ольга Павлівна

Умань − 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ ТА ЇХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВИЙ СТАН ТА ОБЛІК ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ В АБ «УКРГАЗБАНК» М. КИЇВ	
2.1. Аналіз фінансового стану та депозитної політики АБ «Укргазбанк» м. Київ	
2.2. Облік і контроль депозитних операцій в АБ «Укргазбанк»	
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ В АБ «УКРГАЗБАНК»	
ВИСНОВКИ	
ДОДАТКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	

ВСТУП

Одним з основних джерел формування ресурсної бази банківських установ є депозитні операції з клієнтами, які забезпечують можливість банкам здійснювати активні операції з метою отримання прибутку.

Ураховуючи важливу роль операцій із залучення депозитів у діяльність банківських установ, питання організації та методики відображення в обліку цього виду операцій не втрачає своєї актуальності та потребує подальшого дослідження.

Крім того, потреба дослідження цього питання зумовлена змінами у нормативній базі, яка регламентує бухгалтерський облік та фінансову звітність банків України, що направлено на гармонізацію із МСБО та МСФЗ.

Ґрунтовні дослідження в напрямі формування ресурсної бази комерційних банків та ролі депозитів у її формуванні здійснено Дж. Ф. Сінкі, Г. Айленбергером, Р. Еллером, П. Роузом. Питанням управління капіталу банків присвячено праці таких вітчизняних учених, як А. Алексеєнко, О. Васюренко, Ж. Довгань, Г. Коробова, А. Мороз, О. Присяжнюк, В. Рисін, М. Савлук. Дослідженнями питань бухгалтерського обліку у банках присвячено праці вітчизняних учених, зокрема Л. Кіндрацької, А. Герасимович, Т. Кривов'яз, І. Волкової, Г. Табачук та інших.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є депозитна діяльність банків України, предметом дослідження – депозитні операції на прикладі АБ «Укргазбанк».

Метою роботи є дослідження механізму обліку і контролю за здійсненням депозитних операцій та розробка напрямків вдосконалення методів залучення вкладів. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

1. Дослідити сутність та класифікацію депозитних операцій банків;
2. Ознайомитися з нормативно-правовою базою України, що регулює процеси залучення та управління депозитами операціями;

3. Дослідити форми залучення вкладів;

4. Провести аналіз фінансового стану АБ «Укргазбанк»;

5. Вивчити порядок обліку та контролю депозитних операцій та внести пропозиції щодо його удосконалення.

Інформаційною базою дослідження для написання кваліфікаційної роботи послужили Закони України, Укази Президента України, Постанови Верховної Ради та Кабміну; нормативні та законодавчі документи Мінфіну, Держкомстат, НП(С)БО, наукові праці відомих вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, матеріали науково-практичних конференцій, довідкова і періодична література, а також бухгалтерська та фінансова звітність досліджуваного банку.

РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУВ НА ЇХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Особливістю діяльності банківської установи, як одного з видів комерційного підприємництва є те, що переважна більшість його ресурсів формується не за рахунок власних, а за рахунок позикових засобів. Основними джерелами залучених ресурсів на сьогоднішній день є депозитні операції, сутність яких полягає у залученні тимчасово вільних коштів клієнтів у банківську систему.

У нормативно-правових актах України як і в науковій літературі відсутнє загальноприйняте визначення сутності дефініції «депозит». В додатку А систематизовано зміст дефініції вклад (депозит) в нормативних актах, що регламентують надання фінансовими посередниками депозитних послуг [1].

В науковій літературі також немає однозначного підходу до визначення даного поняття. О.В Кошонько [21] визначає депозит як економічні відносини щодо передачі коштів клієнта в тимчасове користування банку. Ю.А. Бараннік [4] вважає, що депозит – це гроші або інші кошти в готівковій або безготівковій формі, у національній або іноземній валюті, передані власником (фізичною або юридичною особою) або третьою особою за дорученням і за рахунок власника до банку для зберігання на встановлених договором умовах з обов'язковим поверненням вкладнику. О.М. Шептуха [39] наголошує на тому, що депозитні ресурси банку – це сукупність грошових коштів вкладників, залучених банком на договірній основі на визначений термін або без зазначення такого терміну, які підлягають виплаті вкладникам, як правило, з відсотком, які забезпечують банк необхідною кількістю засобів для виконання активних операцій і дотримання банком нормативних вимог законодавства. Погляди науковців на терміни в законодавстві не суперечать один одному, а доповнюють визначення [5].

З метою обліку, аналізу та планування депозитної діяльності банку, депозити класифікуються за багатьма ознаками. В сучасній економічній літературі наводиться досить багато спроб класифікації банківських депозитів,

що відрізняються між собою за обсягом інформації, яка надається, ступенем укрупненості та деталізації, які розкривають загальні ознаки цього поняття або мають певну спрямованість. У деяких літературних джерелах є розходження або протиріччя щодо класифікації за тією чи іншою ознакою.

Види депозитних рахунків, які використовуються у практиці сучасних банків, є дуже різноманітними, а в результаті появи нових банківських продуктів та різноманітних фінансових нововведень їх кількість протягом останніх років зросла. Таке явище можна пояснити тим, що всі без винятку банки прагнуть максимально задовольнити попит будь-яких груп клієнтів на депозитні послуги та залучити їхні заощадження і тимчасово вільні грошові кошти на депозитні рахунки.

Класифікація банківських депозитів повинна визначати відповідні підходи до методів оцінки та аналізу депозитів для прийняття відповідних управлінських рішень щодо здійснення цих операцій, а також ступінь відповідальності за отриманими результатами. Ще однією із цілей класифікації депозитів банків є надання власнику депозитного рахунку — фізичній чи юридичній особі якнайповнішої інформації з питань зберігання, виплати та отримання процентів за депозитом [33].

Для теоретичного обґрунтування сутності депозитних операцій банку та їх відображення в обліку використовуються різні підходи щодо класифікації депозитів, що обумовлюється необхідністю виділення нових видів депозитів, які часто містять в собі характерні риси і ознаки існуючих раніше видів. На рис. 1.1 наведено детальну класифікацію депозитних операцій комерційного банку.

Отже, у банківській практиці до сьогодні відсутній єдиний підхід до класифікації банківських депозитних операцій, оскільки депозитні операції розглядаються з різних позицій, залежно від мети дослідження [12].

Ще одним цікавим депозитним продуктом, який пропонується банками України для фізичних та юридичних осіб є депозитна лінія, при якій сума, строки та процентна ставка при розміщенні конкретних траншів обумовлюються додатково.

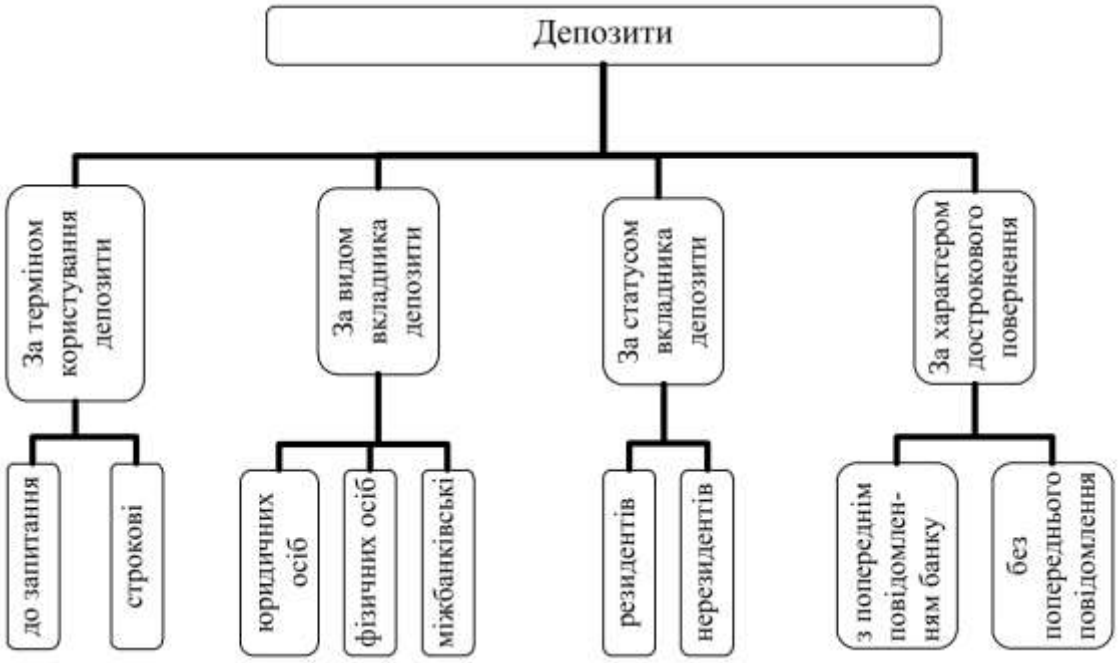


Рис. 1.1. Класифікація депозитних операцій комерційного банку [12]

Ще одним із найрозповсюдженіших видів банківських депозитів є ощадні депозити. Такі депозити, як правило, розміщуються в банках фізичними особами на тривалі строки. Ощадні депозити — це не чекові вклади, що приносять проценти, які можна терміново вилучати. Основним пріоритетом для власника такого депозиту є заощадження й накопичення коштів та отримання за ними доходів у вигляді сплачених банком процентів [33].

Основні проблеми залучення депозитних ресурсів в Україні та шляхи їх вирішення наведено в табл. 1.1.

Депозитна політика банку — це комплекс стратегічних та тактичних дій банку, направлених на розширення обсягів депозитних ресурсів банку та зміни їх якісного складу за строками і обсягами. Це той набір інструментів та заходів, які використовуватиме банківська установа при роботі із існуючими та потенційними своїми клієнтами. В залежності від того, який набір інструментів та заходів обере та чи інша банківська установа, і залежатиме її успіх на шляху до залучення депозитних ресурсів на свої рахунки.

Таблиця 1.1

Основні проблеми залучення депозитних ресурсів в Україні та шляхи їх вирішення [2]

Проблема	Шляхи вирішення
1. Розробка депозитної політики, привабливої для клієнтів, з одного боку, та привабливої для банків – з іншого:	- розробка простих і зрозумілих споживачу депозитних продуктів, які б не потребували значних витрат з боку банку; - використання широкої номенклатури депозитних послуг, а також застосування сучасних технологій їх розробки.
2. Формування довіри у потенційного клієнта:	- формування бездоганної ділової репутації банку; - забезпечення фінансової стійкості та надійності банку; - ретельне та постійне вивчення інтересів і запитів вкладників – юридичних та фізичних осіб, надання найзручніших форм депозитного обслуговування (тобто мінімізація витрат часу для них).
3. Підвищення зацікавленості індивідуальних осіб у розміщенні своїх коштів на вкладних рахунках:	- переорієнтація депозитної політики та нові джерела ресурсів, її модернізація та перегляд цілей; - запровадження новітніх організаційних форм ведення депозитних рахунків населення; - активніше використання можливостей з комплексного обслуговування клієнтури, тобто необхідність надання індивідуальним вкладникам додаткових послуг, які супроводжують взаємини із банком у процесі традиційного депозитного обслуговування.
4. Використання цінових методів залучення ресурсів:	- формування банками адекватної процентної політики, спрямованої на залучення та стійке утримання коштів населення на депозитних рахунках.
5. Використання нецінових методів залучення ресурсів:	- розповсюдження реклами: поліпшення якості обслуговування клієнтів; розширення спектру депозитних послуг; комплексне обслуговування; - додаткові види послуг за вкладами; розширення філіальної мережі. - залучення до роботи в банку досвідчених менеджерів, які володіють навичками розробки та впровадження пакетів депозитних послуг.

При формуванні депозитної політики потрібно врахувати інтереси всіх учасників цих відносин. Шляхи врахування таких інтересів відображає модель формування депозитної політики, що представлена на рисунку 1.2.



Рис. 1.2. Модель формування депозитної політики [19]

Як видно із побудованої моделі на рисунку 1.2, інтереси всіх учасників відносин у процесі формування депозитних ресурсів банків частково суперечать одні одним. І це звична і нормальна ситуація для ринкової економіки. А глобальним завданням, яке стоїть перед банківською системою і державою — є узгодження всіх цих інтересів і зведення їх у загально-системну політику. І якщо банки та вкладники вже досить успішно навчилися узгоджувати інтереси один одного в процесі формування депозитної політики окремого банку, то із впливом держави на їх інтереси складніше.

У процесі співпраці між клієнтами і банками особливістю є те, що вкладники тут відіграють активну роль.

Адже мова йде про залучені ресурси, а тому в процесі розроблення депозитної політики банком, без врахування інтересів вкладників не обійтись (рис. 1.2). Інакше це буде просто політика заради політики, а не заради

розширення обсягів депозитних ресурсів і головне покращення їх якісного складу.

При побудові депозитної політики комерційний банк повинен враховувати низку факторів (рис. 1.3), які спроможні допомогти йому розширити частку клієнтського ринку та залучити якомога більше депозитної ресурсної бази.



Рис. 1.3. Фактори впливу, які мають враховувати банки під час формування депозитної політики комерційного банку [19]

До таких факторів варто віднести:

— врахування рівня інфляції та доходів населення загалом по країні.

— вплив політики НБУ та Уряду, стан соціального середовища тощо.

— поліпшення роботи персоналу банку, які обслуговують безпосередньо клієнтів у відділенні та здійснюють поточне спілкування із ними.

— впровадження нових форм співпраці із клієнтами задля їх потенційного зацікавлення в послугах банку, створення більш зручних умов для клієнтів по виконанню депозитної угоди.

— постійне та систематичне зниження рівня ризику пов'язаного із нераціональними рішеннями, які можуть стосуватись депозитної угоди.

— застосування різних прийомів заохочення клієнтури банку (реклама; надання додаткових безкоштовних послуг на додачу до депозитної угоди;

розташування філій у місцях, наближених до клієнтів; пристосування графіка роботи до потреб клієнтів) [19].

Проблема формування депозитних ресурсів є дуже важливою, розв'язання якої потребує перегляду чинного механізму депозитної політики для всіх банків без винятку, побудови депозитних відносин між банками і клієнтами (суб'єктами господарювання та фізичними особами) відповідно до вимог ринкової економіки, соціально-економічних і політичних цілей розвитку суспільства та сучасної банківської практики (рис. 1.4).



Рис. 1.4. Складові механізму формування та реалізації депозитної політики банку [38]

Для стимулювання залучення вкладників кожен банк має право при встановленні ставки вкладного проценту враховувати різні фактори, такі, наприклад, як гострота проблеми нарощування своєї ресурсної бази, стан ліквідності банку, періодичність сплати відсотків по вкладах, строки виплати процентів тощо.

Аналізуючи світову та вітчизняну практику оподаткування процентних доходів за депозитами фізичних осіб та її наслідки, Герасименко В.В. зробив висновки, що збільшення такого податкового навантаження на фізичних осіб:

1) суттєво не впливає на зменшення капіталу банків, а також не призводить до значного відтоку довгострокових і короткострокових депозитів;

2) ставки оподаткування процентних доходів по депозитах фізичних осіб в банках у більшості з аналізованих нами зарубіжних країнах досить високі – вищі, ніж в Україні;

3) в окремих країнах передбачено пільгове оподаткування процентів по депозитах певних категорій приватних вкладників;

4) в деяких країнах ставки оподаткування доходів фізичних осіб за депозитами диференційовані за певними критеріями.

Проведені автором [8] дослідження показали, що введення в Україні податку на проценти за депозитами не можна оцінювати однозначно. З одного боку, сплата такого податку є додатковим джерелом наповнення державного бюджету, що вкрай актуально для стану державних фінансів країни. Проте, нестабільність економічної і політичної ситуації в Україні, падіння курсу гривні до іноземних валют, масове виведення банків з ринку обумовило значне зниження довіри населення до установ банківської системи і відтік коштів населення з установ банківської системи країни.

Враховуючи досвід деяких зарубіжних країн, в Україні Герасименко В.В. вважає, що доцільно було б застосувати систему самостійного декларування фізичними особами усіх (і пасивних у тому рахунку) видів доходів, одержаних в звітному році, та сплату з них податків за встановленою ставкою. Стимулюючим механізмом всередині самої фіскальної системи може бути використання державою досвіду ЄС, встановивши широкий перелік витрат, на які платник податків може зменшити оподатковуваний сукупний дохід, причому відразу в момент декларування, а не так, як це має місце в Україні наразі, коли спочатку сплачуються податки, а потім за заявою платника податку відшкодовуються переплати. До таких витрат можна відносити кошти, витрачені на навчання, лікування, оздоровлення, енергозбереження, перекваліфікацію тощо. Причому механізм такого нарахування необхідно поширити на сім'ю як консолідованого платника податків [8].

Адаптуючи до вітчизняної практики механізм сплати податку на виплату процентів по депозитам, що застосовується в деяких зарубіжних країнах,

Герасименко В.В. вважає за можливе впровадити в практику України пільгове оподаткування доходів по вкладам окремих категорій громадян, до складу яких можуть бути віднесені, наприклад, учасники другої світової війни, учасники бойових дій, «чорнобильці», інваліди I і II групи, внутрішньо переселені з непідконтрольної Україні особи. Коло пільгових вкладників може бути розширене за рахунок інших категорій населення – вкладників банку [8].

РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВИЙ СТАН ТА ОБЛІК ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ В АБ «УКРГАЗБАНК» М. КИЇВ

2.1. Аналіз фінансового стану та депозитної політики АБ «Укргазбанк» м. Київ

Вже 30 років Укргазбанк є надійним державним фінансовим інститутом і входить до переліку системно важливих банків України. Він має стратегічне значення для економіки країни, стабільно обслуговуючи всі клієнтські сегменти: фізичних осіб, ФОП, малий та середній бізнес, великі корпорації. Укргазбанк входить до п'ятірки найбільших банків України за обсягом активів. 94,94% акціонерного капіталу банку належить державі в особі Міністерства фінансів України.

Укргазбанк – провідний банк торговельного фінансування. З початку повномасштабного вторгнення банк спрямував торговельне фінансування на угоди з критичного імпорту та експорту, які вкрай важливі для підтримки економіки країни. У 2023 році здійснено понад 400 угод з торговельного фінансування.

Корпоративне управління в АБ «Укргазбанк» здійснюється у відповідності до законодавства України, насамперед, норм Цивільного та Господарського кодексів, Законів України «Про банки і банківську діяльність, «Про акціонерні товариства», «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», інших законів, Методичних рекомендацій щодо організації корпоративного управління в банках України, схвалених рішенням Правління Національного Банку України від 03.12.2018 № 814-рш, інших нормативно-правових актів Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Статуту, Кодексу корпоративного управління банку, рішень загальних зборів учасників (акціонерів), Наглядової ради та Правління банку.

Основними методами здійснення корпоративного управління у Банку є:

- раціональний і чіткий розподіл повноважень між органами управління та контролю, організація їх ефективної діяльності;

- визначення стратегічних цілей діяльності Банку та контроль за їх реалізацією (включаючи формування ефективних систем планування, управління банківськими ризиками та внутрішній контроль);
- контроль за запобіганням, виявленням та врегулюванням конфліктів інтересів, які можуть виникнути між акціонерами, членами Наглядової ради, членами Правління, працівниками, кредиторами, вкладниками, іншими клієнтами та контрагентами;
- визначення правил та процедур, що забезпечують дотримання принципів професійної етики;
- визначення порядку та контролю за розкриттям інформації про Банк.

Членство/участь АБ «Укргазбанк» у платіжних системах:

- Учасник міжнародної платіжної системи VISA
- Учасник міжнародної платіжної системи Mastercard
- Учасник Національної платіжної системи «Український платіжний простір» (НПС «ПРОСТІР»)
- Учасник міжнародної платіжної системи UnionPay

АБ «Укргазбанк» веде активну співпрацю з рядом установ, організацій та налагоджує зв'язки з окремими агентами для збільшення обсягів продажів банківських продуктів через альтернативні канали продажів та партнерську мережу Банка. Співпраця з даними організаціями слугує обопільному розвитку клієнтських баз, а також підвищенню рівня обслуговування спільних клієнтів.

Серед партнерів АБ «Укргазбанк» – страхові компанії, будівельні організації, управителі фондів фінансування будівництва, автосалони, рієлтори та компанії-посередники, які працюють у сфері іпотечного брокеріджу та кредитного консалтингу.

Банк приймає вклади від фізичних і юридичних осіб і надає кредити, здійснює платіжне обслуговування в Україні та переказ коштів за кордон, проводить операції з обміну валют і надає інші банківські послуги своїм корпоративним та роздрібним клієнтам. Станом на 31 грудня 2022 року мережа банку має 217 зареєстрованих відділень (з них 217 діючих) в різних регіонах

України. Станом на 31 грудня 2022 року випущені акції банку належали таким акціонерам: 94,94 % Міністерству фінансів України, 5,06 % іншим акціонерам додаток Б. Кінцевою контролюючою стороною банку є держава Україна в особі Міністерства фінансів України. Банк не має дочірніх підприємств.

Частка АБ «Укргазбанк» у активах банківської системи станом на 01.01.2023 складає 5,6 %. Кредитний портфель клієнтів банківської системи станом на 01.01.2023 складає 688,1 млрд. грн., частка АБ «Укргазбанк» у кредитному портфелі складає 9,5 %. Портфель коштів клієнтів банківської системи України станом на 01.01.2023 складає 1 931,6 млн. грн., частка АБ «Укргазбанк» у портфелі коштів клієнтів складає 5,8 %. Протягом 2022 року Банк виконував усі взяті на себе зобов'язання вчасно та в повному обсязі.

Активи Банку станом на 01.01.2023 склали 131,6 млрд. грн., збільшившись за 2022 рік на 8,4 млрд. грн. або на 7 %.

Станом на 01.01.2023:

кредитний портфель клієнтів - 64,8 млрд. грн., в т.ч.:

- кредитний портфель корпоративного бізнесу 51,7 млрд. грн.;
- кредитний портфель малого та середнього бізнесу становить 9,2 млрд. грн.;
- кредитний портфель роздрібного бізнесу становить 3,9 млрд. грн.;

кошти клієнтів - 112,8 млрд. грн., в т.ч.:

- портфель коштів корпоративних клієнтів становить 59,4 млрд. грн.;
- портфель коштів клієнтів малого та середнього бізнесу становить 21,4 млрд. грн.;
- портфель коштів роздрібних клієнтів 32,0 млрд. грн.

За результатами 2022 року банк отримав збиток у розмірі 3861,5 млн. грн. що в основному зумовлено витратами за кредитними збитками в обсязі 7134,8 млн. грн. внаслідок переоцінки якості кредитної заборгованості та девальвації національної валюти.

Найбільшу питому вагу в структурі операційного доходу Банку традиційно займають процентні доходи, обсяг яких за 2022 рік збільшився на 2 864,1 млн. грн. (+33 %) та станом на 01.01.2023 досяг 11 566,2 млн. грн. Найбільшу долю в

процентних доходах займають доходи корпоративного бізнесу (47 %) та доходи від управління активами (33 %).

У 2022 році обсяг адміністративних та інших операційних витрат склав 4 282,3 млн. грн. Відношення адміністративних та інших операційних витрат до операційного доходу до зміни резервів становить 57 %.

Фінансові зобов'язання АТ «Укргазбанку» за період дослідження подано в таблиця 2.1.

Таблиця 2.1

Фінансові зобов'язання АТ «Укргазбанку»

Термін погашення	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Кошти Національного банку України					
На вимогу і до 3 місяців	4291693	-	-	3749562	61644
Від 3 до 12 місяців	26981	-	-	67808	188356
Від 1 до 5 років	-	-	-	1271973	1505479
Всього	4318674	-	-	5089343	1755479
Кошти кредитних установ					
На вимогу і до 3 місяців	3704960	3232702	2745711	7357636	9421713
Від 3 до 12 місяців	919729	1411506	1749843	326108	1638
Від 1 до 5 років	1301912	1151353	1174644	-	14332
Понад 5 років	-	136128	-	-	45536
Всього	5926601	5931689	5670198	7683744	9483219
Кошти клієнтів					
На вимогу і до 3 місяців	50096209	88551534	106358378	83015300	102883214
Від 3 до 12 місяців	14175039	14911856	18446773	12780474	9518688
Від 1 до 5 років	1745708	887177	2503506	1275689	887375
Понад 5 років	197542	1674	12611	4650	1557
Всього	66214498	104352241	127321268	97076113	113290834
Інші зобов'язання					
На вимогу і до 3 місяців	316508	674412	785462	1140425	344665
Від 3 до 12 місяців	-	43890	56162	75468	62555
Від 1 до 5 років	-	82652	77591	177363	123986
Всього	316805	800954	919215	1393256	531206
Всього недисконтовані фінансові зобов'язання	316805	111128508	134138332	111314802	125061475

Особливу увагу при контролі діяльності банку вище стоячими організаціями приділяють структурі активів балансу, а також динаміці зміни їх величини у поточному звітному році проти попереднього звітного року.

Першочергове значення аналіз активів має і для внутрішнього фінансового контролю безпосередньо керівництвом відділення для вжиття необхідних і своєчасних заходів на забезпечення безперервної прибуткової його діяльності. Аналіз структури та динаміки активів банку проведемо у таблиця 2.2.

Таблиця 2.2

Структура та динаміка активів АБ «Укргазбанк»

Види активів	2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Грошові кошти та їх еквіваленти	201023	16,2	298540	23,7	258680	18,3	139552	10,6	129255	8,4
Кошти обов'язкових резервів банку в НБУ	4144	0,3	5678	0,5	5275	0,4	0	0,0	0	0,0
Кошти в інших банках	11808	1,0	81308	6,0	198	0,0	421	0,0	642	0,04
Кредити та заборгованість клієнтів	741173	59,9	698683	62,9	895669	67,3	874794	65,8	623962	40,6
Цінні папери в портфелі банку на продаж	76339	6,2	17094	1,3	19841	2,0	28187	2,1	376993	24,6
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	5123	0,4	173	0,0	52	0,0	0	0,0	8628	0,6
Відстрочений податковий актив	8	0,0	9	0,0	13	0,0	21	0,0	0	0,0
Основні засоби та нематеріальні активи	144696	11,7	159845	12,2	150843	10,5	139856	10,6	329854	21,5
Інші фінансові активи	11588	0,9	1673	0,1	6150	0,5	5771	0,4	1190	0,1
Інші активи	38611	3,1	26805	2,1	2689	0,2	47689	0,4	38802	2,5
Необоротні активи	3640	0,3	3650	0,3	51781	3,9	53043	4,0	26559	1,7
Усього активів	1238153	100,0	1198768	100,0	1401952	100,0	1358402	100,0	1535885	100,0

З даних таблиці 2.2 видно, що у структурі активів АБ «Укргазбанк» за 2018-2022 роки переважають кредити та заборгованість клієнтів, які відповідно становлять 741173 тис. грн. та 623962 тис. грн. або 40,6%, 57,0%. Це свідчить про ріст обсягів кредитування, але поряд з цим і збільшення неповернення взятих кредитів позичальниками.

Питома вага готівкових коштів має тенденцію до зменшення, а саме з 16,2% у 2018 році до 8,4% у 2022 роком, це позитивне явище, оскільки зменшення ролі готівки в управлінні ресурсами банку свідчить про вищій рівень довіри до банківської системи країни. Позитивним є збільшення вартості основного капіталу банку і нематеріальних активів з 144696 тис. грн. у 2018 році до 329854 тис. грн. у 2022 роком, що свідчить про достатнє відтворення основного капіталу банку.

Так само як і активи банку важливі в економічній структурі і пасиви, що в свою чергу складаються з двох складових: зобов'язання та капітал. Зобов'язання – поточні обов'язки установи, що випливають з попередніх дій, виконання яких пов'язане з відпливом ресурсів (активів). Капітал – залишкова частка в активах після відрахування всіх зобов'язань.

Для аналізу динаміки пасивів АБ «Укргазбанк» використаємо дані таблиці 2.3.

З даних таблиці 2.3 видно, що питома вага зобов'язань банку за 2018-2022 роки становила відповідно 82,5 і 69,4%, а питома вага власного капіталу становила відповідно 17,5 і 30,6%. Обсяги зобов'язань банку збільшились з 2018 до 2022 року відповідно на 43655 тис. грн., а обсяги власного капіталу банку зростали відповідно на 254077 тис. грн. та становили відповідно 1065484 і 470401 тис. грн. в 2022 році. Негативним у структурі пасивів є зменшення коштів клієнтів у 2022 році порівняно з 2018 роком на 14,4 %, що є відлунням економічної кризи та негативної політичної ситуації в Україні.

Основною стратегічною метою діяльності банку є збільшення його ринкової вартості шляхом підвищення конкурентноздатності, створення бездоганного іміджу та довіри до нього, впізнання бренду та підвищення ефективності діяльності.

Базою ефективного ведення банківської діяльності є достатність наявних коштів: як самого банку так і його клієнтів, тому проаналізуємо дані показники в таблиці 2.4.

Таблиця 2.3

Динаміка та структура пасивів АБ «Укргазбанк»

Види активів	2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Кошти банків	0	0,0	72019	5,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Кошти клієнтів	985323	79,6	1023987	74,5	1080266	77,9	1045592	74,4	1001963	65,2
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	245	0,0	0	0,0	2068	0,2	902	0,1	11126	0,7
Відстрочені податкові зобов'язання	22207	1,8	19011	1,4	19020	1,4	18058	1,3	49892	3,2
Резерви за зобов'язаннями	0	0,0	0	0,0	3	0,0	0	0,0	54	0,0
Інші фінансові зобов'язання	2377	0,2	7081	0,5	10310	0,7	21808	1,6	301	0,0
Інші зобов'язання	1634	0,1	797	0,1	1013	0,1	1730	0,1	2148	0,1
Субординований борг	10042	0,8	99842	0,8	97842	0,7	0	0,0	0	0,0
Усього зобов'язань	1021829	82,5	1110508	82,7	1109833	81,0	1057800	77,6	1065484	69,4
Статутний капітал	70500	5,7	70500	5,3	70500	5,1	70500	5,3	119850	7,8
Емісійні різниці	60	0,0	60	0,0	60	0,0	60	0,0	60	0,0
Нерозподілений прибуток	934	0,1	18213	1,3	29849	2,2	62936	4,7	38490	2,5
Резервні та інші фонди банку	68171	5,5	6410	4,8	79889	5,9	82997	6,3	84838	5,5
Резерви переоцінки	76659	6,2	79821	6,0	79821	5,8	81008	6,1	227163	14,8
Усього власного капіталу	216324	17,5	234574	17,3	261459	19,0	298702	22,4	470401	30,6
Усього зобов'язань та власного капіталу	1238153	100	1338912	100	1380552	100	1330102	100	1535885	100

Кошти в Національному банку України становлять собою суми, розміщені в Національному банку України для забезпечення щоденних розрахунків та інших операцій. Не існує обмежень щодо використання таких коштів.

Таблиця 2.4

Наявність грошових коштів та їх еквівалентів

у АБ «Укргазбанк», тис. грн.

Найменування статті	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення
Поточні рахунки в інших кредитних установах	4264022	26511949	24195659	21027557	20508440	16244418
Поточні рахунки в Національному банку України	1966874	9151774	4913458	5004384	7013233	5046359
Депозитні сертифікати НБУ (овернайт)	4005260	8110208	3500478	1594725	4770104	764844
Грошові кошти у касі	1488310	1695604	2681923	2566879	3060267	1571957
Строкові депозити в кредитних установах зі строком погашення до 90 днів	2314566	947487	-	-	-	-2314566
Мінус очікувані кредитні збитки	3597	4581	3524	5442	5257	1660
Грошові коштів та їх еквіваленти	14035435	46412441	35287994	30188103	35346787	21311352

За період дослідження 2018-2022 рр. спостерігається значне зростання обсягів грошових коштів в банку. Останні три роки в банку немає строкових депозитів до 90 днів.

Однак, якщо вимоги щодо мінімального обов’язкового середнього резерву не дотримуються. то до банку можуть бути застосовані штрафні санкції. Банк зобов’язаний підтримувати мінімальний обов’язковий резерв, розрахований як середньозважений залишок на основі щоденних даних протягом місяця. Кошти обов`язкових резервів банку в Національному банку України представляють собою мінімальний обов’язковий резерв, що підтримується на рахунку в НБУ.

Базою ефективного ведення банківської діяльності є достатність наявних коштів: як самого банку так і його клієнтів, тому проаналізуємо дані показники в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка рівня коштів клієнтів АБ «Укргазбанк», тис. грн.

№ п/п	Найменування статті	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення
1	Поточні рахунки:						
1.1	юридичні особи	22367148	55937034	55428900	41481178	41472462	19105314
1.2	малий і середній бізнес	2389751	2944037	5482405	6423022	12800410	10410659
1.3	фізичні особи	4006565	5376557	8305264	13835204	16718093	12711528
2	Строкові депозити						
2.1	юридичні особи	15609442	14863783	29892202	16117795	17897959	2288517
2.2	малий і середній бізнес	3825159	5266792	6079062	5238405	8552785	4727626
2.3	фізичні особи	16923861	18938378	21310876	13640777	15336904	-1586957
3	Усього коштів клієнтів	65121926	103359581	126798709	96736381	112778613	47656687

Станом на 31 грудня 2022 року кошти клієнтів у сумі 17909400 тис. грн (15,88 %) включали заборгованість перед десятьма найбільшими клієнтами Банку, кошти бюджетних організацій становили 999341 тис. грн. та включали кошти клієнтів: за сегментом «юридичні особи» 998160 тис. грн. та за сегментом МСБ 181 тис. грн.

Аналіз таблиці 2.6 свідчить, що найбільшими користувачами послуг АБ «Укргазбанк» є юридичні особи, які надають перевагу зберіганням коштів на депозитних рахунках банку (строкові кошти юридичних осіб дещо перевищують кошти в розрахунках, тобто кошти на поточних рахунках). Другими по питомій вазі виступають кошти фізичних осіб, кошти яких в динаміці значно зменшились, однак фізичні особи також надають перевагу зберіганням коштів на депозитних рахунках.

Також, потрібно відмітити, що в 2022 році кошти клієнтів в порівнянні з 2018 роком збільшились з 65121926 тис. грн. до 112778613 тис. грн., тобто на 47656687 тис. грн.

В процесі діяльності, поряд з працею беруть участь засоби виробництва - засоби і предмети праці, які в грошовій формі складають виробничі фонди. Тому результати діяльності банку в значній мірі визначаються рівнем забезпеченості виробничими фондами. І чим вища забезпеченість, раціональніша їх структура, тим вища продуктивність праці та вищий рівень рентабельності. Для аналізу динаміки забезпеченості та ефективності використання основних засобів в АБ «Укргазбанк» розглянемо дані таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Динаміка забезпеченості та ефективності використання основних засобів АБ «Укргазбанк»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення
Дохід банку, тис. грн.	2024	22803	38102	42988	49890	47866
Середньорічна чисельність працівників, осіб	994	950	884	835	812	-182
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	144696	140896	140443	140579	329854	185158
Капіталозброєність, тис. грн.	145,6	148,3	158,9	168,4	406,2	260,6
Капіталоємкість, грн.	71,5	6,2	3,7	3,3	6,6	-64,9
Капіталовіддача, грн.	0,01	0,2	0,3	0,3	0,2	0,19

Середньорічна кількість працюючих у 2022 році порівняно з 2018 роком зменшилась 182 осіб і становила 812 осіб, середньорічна вартість основних засобів збільшилась у 2022 році порівняно з 2018 роком на 185158 тис. грн. і становила 329854 тис. грн. Тому маємо зростання капіталоозброєності у 2022 році проти 2018 року на 260,6 тис. грн., зменшення капіталоємності у 2022 році порівняно з 2018 роком на 64,9 грн., збільшення капіталовіддачі у 2022 році

проти 2018 року на 0,19 грн., що є явищем позитивним, що впливає на покращення фінансових показників банку.

2.2. Облік і контроль депозитних операцій в АБ «Укргазбанк»

Банки організовують свій обліковий процес на основі внутрішньої облікової політики та принципів визначених у Концептуальній основі міжнародних стандартів фінансової звітності. Аналізуючи механізм формування облікової політики банку О.А. Андренко та О.С. Мордовцев її основними завданнями називають:

– «розробка та систематизація складових облікової політики;

– формування Положення про облікову політику;

– забезпечення контролю за виконанням наказу;

– своєчасна зміна положень облікової політики в особливих випадках» [3].

Чинне законодавство облікову політику банку тлумачить як «сукупність принципів, методів і процедур, що використовується банком для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності» [27].

Облікова політика банківської установи є елементом регулювання бухгалтерського обліку банку. Спираючись на чинну нормативну базу (міжнародні та вітчизняні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності, закони України, положення та інструкції НБУ тощо) вона повинна забезпечити ефективне функціонування та взаємодію фінансового, управлінського та податкового обліку банку. Основною метою, кожного з зазначених видів обліку, є надання повної, однозначної, достовірної та неупередженої інформації користувачам про стан установи та результати її діяльності.

Головною ціллю облікової політики банку повинно бути пошук шляхів зменшення навантаження на облікових працівників шляхом мінімізації та спрощення кількості облікових дій та процедур, що їм необхідно виконувати. Однак, таке спрощення не повинно призводити до невиконання працівниками

частини своїх обов'язків, невчасного виконання чи помилок у діях (розрахунках). Мають обов'язково дотримуватись принципи бухгалтерського обліку, єдина методологічна основа, взаємозв'язок даних синтетичного та аналітичного обліку, хронологічне та систематичне відображення всіх господарських операцій в первинних документах, формування показників необхідних для управління банком та складання звітності [35].

Основні складові облікової політики банку визначені в Положенні про організацію бухгалтерського обліку в банках України (рис.2.1).

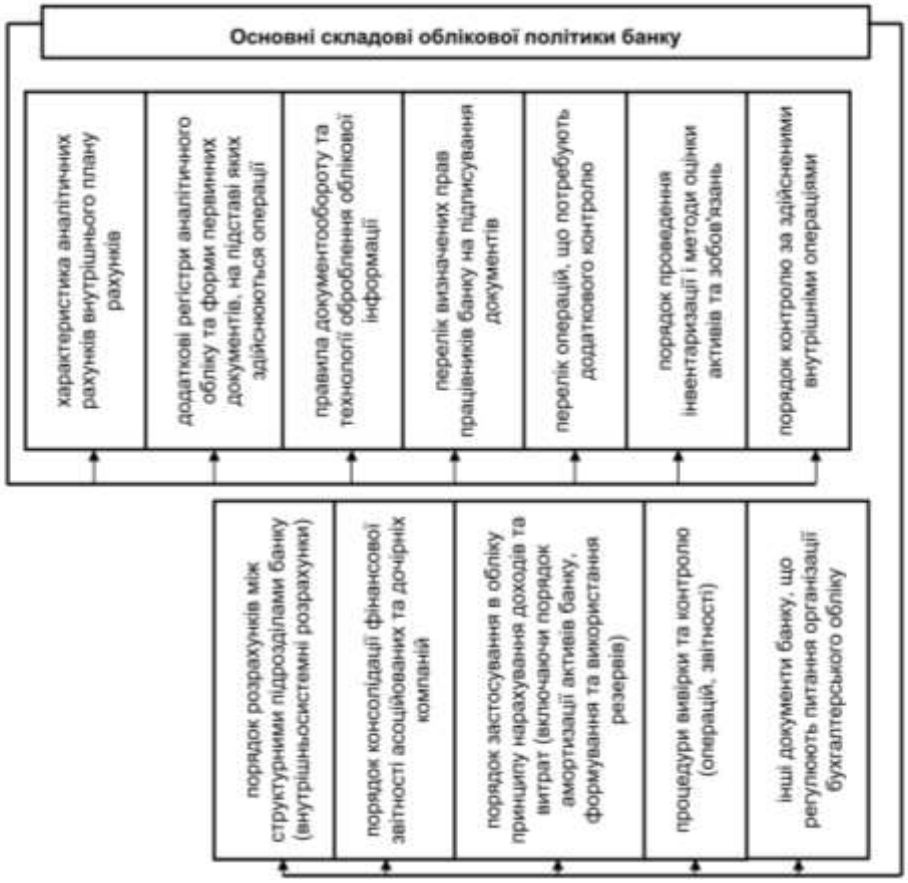


Рис. 2.1. Основні складові облікової політики банку [27]

Основою складання фінансової звітності є Міжнародні стандарти фінансової звітності («МСФЗ»), випущених Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку («РМОБО»), та пояснень, опублікованих Міжнародним Комітетом з тлумачення фінансової звітності («МКТФЗ») та вимогам Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо складання фінансової звітності.

Фінансова звітність була підготовлена на основі принципу історичної собівартості, за винятком оцінки будівель, які оцінюються за переоціненою вартістю, інвестиційної нерухомості, яка оцінюється за справедливою вартістю, активів, утримуваних для продажу, які оцінюються за найменшою з двох величин - балансовою або справедливою вартістю з вирахуванням витрат на операції, пов'язаних з продажем, та фінансових інструментів, які оцінюються за справедливою вартістю, як викладено у положеннях облікової політики нижче.

Справедлива вартість визначається як ціна, яка була б отримана у результаті продажу активу або сплачена у результаті передачі зобов'язання у звичайній операції між учасниками ринку на дату оцінки, незалежно від того, чи ця ціна безпосередньо спостерігається на ринку або оцінена із використанням іншої методики оцінки. Під час оцінки справедливої вартості активу або зобов'язання Банк бере до уваги характеристики відповідного активу або зобов'язання так, як би учасники ринку враховували ці характеристики під час визначення ціни активу або зобов'язання на дату оцінки.

Придбання або продаж фінансових активів і зобов'язань на стандартних умовах відображаються на дату укладення угоди, тобто на дату, коли Банк бере на себе зобов'язання щодо придбання активу або зобов'язання.

До придбання або продажу на стандартних умовах відносяться придбання або продаж фінансових активів і зобов'язань в рамках договору, за умовами якого потрібно постачання активів і зобов'язань в межах терміну, встановленого правилами або угодами, прийнятими на ринку.

Класифікація фінансових інструментів при первісному визнанні залежить від договірних умов і бізнес-моделі, використовуваної з метою управління інструментами. Фінансові інструменти первісно оцінюються за справедливою вартістю, включаючи витрати на операцію, крім випадків, коли фінансові активи та фінансові зобов'язання оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток.

Банк класифікує всі свої фінансові активи на підставі бізнес-моделі, використовуваної для управління активами, і договірних умов активів як оцінювані за:

- амортизованою собівартістю;

- справедливою вартістю через інший сукупний дохід (СВІСД);

- справедливою вартістю через прибуток або збиток (СВПЗ).

Банк класифікує і оцінює похідні інструменти та торгові інструменти за СВПЗ. Банк може на власний розсуд класифікувати фінансові інструменти як оцінювані за СВПЗ, якщо така класифікація дозволить усунути або значно зменшити непослідовність застосування принципів оцінки або визнання.

Банк оцінює кошти у кредитних установах, кредити клієнтам і інші фінансові інвестиції за амортизованою собівартістю, тільки якщо виконуються обидві наступні умови:

- фінансовий актив утримується в рамках бізнес-моделі, метою якої є утримання фінансових активів для отримання передбачених договором грошових потоків;

- договірні умови фінансового активу обумовлюють отримання в зазначені дати грошових потоків, які є виключно платежами в рахунок основної суми боргу і відсотків на непогашену частину основної суми боргу (SPPI).

Доходи визнаються, якщо існує висока вірогідність того, що Банк отримає економічні вигоди, а доходи можуть бути достовірно визначені.

Процентні доходи та витрати визнаються за методом нарахування з використанням методу ефективного відсотка. Метод ефективного відсотка - це метод визначення амортизованої собівартості фінансового активу або фінансового зобов'язання (або групи фінансових активів або фінансових зобов'язань) та розподілення процентних доходів або витрат протягом відповідного періоду.

Ефективний відсоток − це ставка, яка забезпечує точне приведення вартості очікуваних майбутніх грошових виплат або надходжень протягом очікуваного строку використання фінансового інструмента або, якщо доцільно, протягом

коротшого періоду, до чистої балансової вартості фінансового активу або фінансового зобов'язання.

Банк включає до розрахунку ефективного відсотка всі сплачені та/або отримані комісії, збори та витрати на операцію, що є невід'ємною частиною доходу/витрат фінансового інструменту, а саме:

а) комісії за ініціювання фінансового інструменту, що отримані/сплачені Банком і пов'язані зі створенням або придбанням такого фінансового інструменту;

б) комісії, що отримані/сплачені Банком за зобов'язання з кредитування під час ініціювання або придбання кредиту як компенсація за участь у придбанні фінансового інструменту, якщо є ймовірність того, що кредитний договір буде укладено;

в) комісії, що отримані/сплачені Банком під час випуску боргових зобов'язань, що обліковуються за амортизованою собівартістю.

Доходи за борговими фінансовими інструментами відображаються з використанням методу ефективного відсотка, за виключенням фінансових активів, що відображаються за справедливою вартістю через прибутки та збитки.

При списанні (частковому списанні) фінансового активу або групи аналогічних фінансових активів у результаті збитку від знецінення, процентні доходи визнаються у подальшому з використанням процентної ставки, яка застосовувалася для дисконтування майбутніх грошових потоків з метою оцінки збитку від знецінення.

Амортизована собівартість фінансового активу або фінансового зобов'язання − сума, у якій оцінюється фінансовий актив або фінансове зобов'язання під час первісного визнання, за вирахуванням отриманих або сплачених коштів (основної суми боргу, процентних доходів (витрат) або інших платежів, пов'язаних з ініціюванням фінансового активу або фінансового зобов'язання), збільшена або зменшена на величину накопиченої амортизації, розрахованої з використанням ефективної ставки відсотка, - різниці між первісно визнаною сумою та сумою погашення фінансового інструменту, а також для

фінансових активів скоригована з урахуванням оціночного резерву під кредитні збитки.

Валова балансова вартість фінансового активу - амортизована собівартість фінансового активу до коригування на величину оціночного резерву під кредитні збитки.

Ефективна процентна ставка за фінансовим активом або фінансовим зобов'язанням розраховується при первісному визнанні фінансового активу або фінансового зобов'язання. При розрахунку процентних доходів і витрат ефективна відсоткова ставка застосовується до величини валової балансової вартості активу (коли актив не є кредитно-знеціненими) або справедливою вартості зобов'язання. Однак за фінансовими активами, які стали кредитно-знеціненими після первісного визнання, процентний дохід розраховується із застосуванням ефективної відсоткової ставки до амортизованої вартості фінансового активу. Якщо фінансовий актив більше не є кредитно-знеціненим, то розрахунок процентного доходу знов проводиться на основі валової балансової вартості.

За фінансовими активами, які були кредитно-знеціненими при первісному визнанні, процентний дохід розраховується із застосуванням ефективної відсоткової ставки, скоригованої з урахуванням кредитного ризику, до величини амортизованої вартості фінансового активу. Розрахунок процентного доходу за такими активом не здійснюється на основі валової балансової вартості, навіть якщо кредитний ризик за ними згодом зменшиться.

При розрахунку ефективної відсоткової ставки за фінансовими інструментами, які не є придбаними або створеними кредитно-знеціненими активами, Банк оцінює майбутні грошові потоки, беручи до уваги всі договірні умови даного фінансового інструменту, але без урахування очікуваних кредитних збитків. Для придбаних або створених кредитно-знецінених фінансових активів ефективна відсоткова ставка, скоригована з урахуванням кредитного ризику, розраховується з використанням величини очікуваних майбутніх грошових потоків, включаючи очікувані кредитні збитки.

Проценти отримані від активів, що оцінюються за справедливою вартістю, класифікуються як процентні доходи.

Комісійні доходи і витрати (далі - «комісії») - доходи і витрати за наданими/отриманими послугами, сума яких обчислюється пропорційно сумі активу або зобов'язання чи є фіксованою.

Коли існує вірогідність, що зобов'язання з кредитування призведе до укладання конкретного кредитного договору або надання траншу кредиту, плата за зобов'язання з кредитування включається до доходів майбутніх періодів разом з відповідними прямими витратами та визнається як коригування ефективного відсотка за наданим кредитом. Коли малоймовірно, що зобов'язання з кредитування призведе до укладання конкретного кредитного договору або надання траншу кредиту, плата за зобов'язання визнається у звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід протягом періоду, який залишився до кінця виконання даного зобов'язання. Коли спливає строк зобов'язання з кредитування, а кредитний договір так і не укладається або транш кредиту не був наданий, комісійні доходи за зобов'язаннями з кредитування визнаються у звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід після завершення цього строку. Комісія за обслуговування кредиту визнається як дохід під час надання послуги. Усі інші комісії визнаються після надання відповідних послуг.

Інші доходи визнаються у прибутках та збитках, коли завершується відповідна операція.

Комісійні доходи та витрати включають комісії, отримані/сплачені Банком за надання фінансових послуг, крім тих, що пов'язані з виникненням фінансового активу або зобов'язання, які є частиною ефективного процентного доходу/витрат.

Комісійні доходи від фінансових послуг, що надаються Банком, включають платіжні послуги, брокерські послуги, інвестиційні консультації та фінансове планування, інвестиційні банківські послуги та послуги з управління активами.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові зобов’язання, до яких належать залучені банком депозити,

регламентуються МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», який діє з 1 січня 2018 року і застосування якого забезпечує надання доречної та корисної інформації користувачам фінансової звітності для їхньої оцінки обсягів, часу та невизначеності майбутніх грошових потоків.

Порядок залучення банками України та філіями іноземних банків в Україні грошових коштів (як у національній, так і в іноземній валюті) або банківських металів від юридичних і фізичних осіб на їх поточні, вкладні (депозитні) рахунки та розміщення ощадних (депозитних) сертифікатів регулюється Положенням «Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій та операцій з ощадними сертифікатами банку» від 3.12.2003 року № 516 у редакції постанови Правління Національного банку України14.07.2022 № 144 [30].

Фінансовий актив або фінансове зобов'язання визнається у звіті про фінансовий стан тоді і лише тоді, коли суб'єкт господарювання стає стороною контрактних положень щодо цього інструмента.

Відповідно до п. 3.3.1 МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», суб'єкт господарювання вилучає фінансове зобов'язання (або частину фінансового зобов'язання) зі свого звіту про фінансовий стан тоді і лише тоді, коли його погашають, тобто коли зобов'язання, визначене у контракті, виконано, анульовано або строк його дії закінчується.

За умов залучення депозиту банк укладає з вкладником договір, у якому визначається сума депозиту, строки та умови приймання та повернення вкладу, права, зобов'язання сторін та інші важливі моменти.

Якщо договір укладено в електронній формі, то обов'язковою умовою є наявність електронного цифрового підпису клієнта та банку або уповноважених осіб відповідно до Положення про застосування електронного підпису та електронної печатки від 14.08.2017 р. № 78 [31].

Методика обліку депозитних операцій із клієнтами регламентується Інструкцією з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України: постанова Правління Національного банку України від

21.02.2018 року № 14 у редакції постанови Правління Національного банку України 25.02.2019 № 42 [17].

Головними моментами, які визначають особливості відображення в обліку депозитних операцій є такі:

-визнання фінансового зобов'язання;

- категорія депонента (фізична чи юридична особа);

- валюта вкладу (національна чи іноземна);

- порядок нарахування відсотків (прості та складні);

- порядок виплати відсотків (періодично, із закінченням терміну, авансом), припинення визнання фінансового зобов'язання.

Фінансове зобов'язання первісно оцінюються за справедливою вартістю плюс витрати на операцію, які до неї належать.

Справедлива вартість – ціна, яка була б отримана за продаж активу або сплачена за передавання зобов'язання у звичайній (упорядкованій невимушеній) операції між учасниками ринку на дату оцінки.

Справедлива вартість визначається відповідно до вимог МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості». Після первісного визнання депозити відображаються в обліку за амортизованою собівартістю, тобто сумою, у якій оцінюється залучений депозит під час первісного визнання за мінусом сплачених коштів (погашеної суми депозиту та процентних витрат), або зменшена на суму накопиченої амортизації, яка розраховується за методом ефективної ставки відсотка.

Припинення визнання в балансі фінансового зобов'язання (депозиту) відбувається у разі його погашення, анулювання або у зв'язку із закінченням строку його виконання.

Юридичними особами на депозитні рахунки грошові кошти перераховуються з поточних рахунків і повертаються банками на поточні рахунки в безготівковій формі, крім випадків, передбачених законодавством України.

Що стосується нарахованих відсотків за депозитами юридичних осіб, то вони можуть бути перераховані на поточний рахунок особи або зараховані на поповнення депозитного рахунку (у разі застосування механізму капіталізації відсотків).

На відміну від юридичних осіб, банки приймають від фізичних осіб для зарахування на депозитний рахунок грошові кошти як у готівковій, так і безготівковій формі (шляхом перерахування з поточного рахунку). І повертаються як у готівковій, так і безготівковій формі. Нараховані за депозитом відсотки зараховуються на його поповнення або на поточний рахунок, або сплачуються готівкою.

Проценти на вклад (депозит), залучений відповідно до договору банківського вкладу, нараховуються від наступного дня за днем надходження до банку грошових коштів або банківських металів до дня, який передує поверненню грошових коштів або банківських металів вкладнику або списанню з вкладного (депозитного) рахунку вкладника за інших підстав [14].

За структурою рахунки залучених депозитів є пасивними, за призначенням – балансовими. За кредитом рахунків проводяться суми коштів, що отримані від суб'єктів господарювання на строкові вклади (депозити). За дебетом рахунку проводяться суми повернених строкових вкладів (депозитів).

У таблиці 2.7 наведено основні операції, які супроводжують відображення на рахунках обліку депозитних операцій із суб'єктами господарювання.

Таблиця 2.7

Облік фінансових зобов'язань за операціями,
пов'язаними із залученням грошових коштів суб'єктів господарювання в АБ «Укргазбанк»

	Зміст операції	Кореспонденція	
		Дт	Кт
1	На суму залучених коштів за фінансовим зобов'язанням (строкового депозиту)	2600/1200	2909
2	На суму номіналу фінансового зобов'язання	2909	2610
3	На суму дисконту з урахуванням витрат на операцію	2616	2909
4	На суму премії з урахуванням витрат на операцію	2909	2616

5	На суму різниці між вартістю за договором та справедливою вартістю фінансових зобов'язань	2616	6398
6	На різницю між справедливою вартістю фінансових зобов'язань та вартістю за договором	6398	2616
7	На суму нарахованих процентів за строковим депозитом суб'єкта господарювання	7021	2618
8	На суму амортизації дисконту	7021	2616
9	На суму амортизації премії	2616	7021
У разі дострокового погашення фінансового зобов'язання (сплата процентів за зниженою процентною ставкою)			
1	На суму номінальної вартості	2610	2909
2	На суму нарахованих несплачених процентів	7021	2909
3	На суму неамортизованої премії	2616	2909
4	На суму неамортизованого дисконту	2909	2616
5	На суму фінансового зобов'язання під час дострокового погашення	2909, 2600	1200
6	На суму різниці між сплаченою компенсацією та балансовою вартістю	7350	2909
7	На суму різниці між балансовою вартістю фінансового зобов'язання та сплаченою компенсацією	2909	6350
Погашення фінансового зобов'язання			
1	На суму номіналу	2610	2909
2	На суму сплачених нарахованих процентів відповідно до умов договору на дату платежу	2618, 2600	2610
3	На суму фінансового зобов'язання	2909, 2600	1200

У таблиці 2.8 наведено основні операції, які супроводжують відображення депозитних операцій із фізичними особами.

Таблиця 2.8

Облік фінансових зобов'язань за операціями, пов'язаними із залученням грошових коштів фізичних осіб в АБ «Укргазбанк»

	Зміст операції	Кореспонденція	
		Дт	Кт
1	На суму залучених коштів за фінансовим зобов'язанням (строкового депозиту)	2620, 1200, 1001	2909
2	На суму номіналу фінансового зобов'язання	2909	2630
3	На суму дисконту з урахуванням витрат на операцію	2636	2909
4	На суму премії з урахуванням витрат на операцію	2909	2636
5	На суму різниці між вартістю за договором та справедливою вартістю фінансових зобов'язань	2636	6398
6	На різницю між справедливою вартістю фінансових зобов'язань та вартістю за договором	6398	2636

7	На суму нарахованих процентів за строковим депозитом суб'єкта господарювання	7041	2638
8	На суму амортизації дисконту	7041	2636
9	На суму амортизації премії	2636	7041
У разі дострокового погашення фінансового зобов'язання (сплата процентів за зниженою процентною ставкою)			
1	На суму номінальної вартості	2630	2909
2	На суму нарахованих несплачених процентів	7041	2909
3	На суму неамортизованої премії	2636	2909
4	На суму неамортизованого дисконту	2909	2636
5	На суму фінансового зобов'язання під час дострокового погашення	2909	2620, 1200, 1001
6	На суму різниці між сплаченою компенсацією та балансовою вартістю	7350	2909
7	На суму різниці між балансовою вартістю фінансового зобов'язання та сплаченою компенсацією	2909	6350
Погашення фінансового зобов'язання			
1	На суму номіналу	2630	2909
2	На суму сплачених нарахованих процентів відповідно до умов договору на дату платежу	2638	2620, 2630, 1001
3	На суму фінансового зобов'язання	2909	2620, 1200, 1001

Під час нарахування доходів за розміщеними міжбанківськими депозитами (вкладами) здійснюються такі бухгалтерські проведення:

Дебет рахунків 1208 «Нараховані доходи за коштами на вимогу в Національному банку України», 1218 «Нараховані доходи за строковими вкладами (депозитами) у Національному банку України», 1508 «Нараховані доходи за коштами на вимогу в інших банках», 1518 Нараховані доходи за строковими вкладами (депозитами), що розміщені в інших банках»;

Кредит рахунків 6000 «Процентні доходи за коштами на вимогу, що розміщені в Національному банку України», 6003 «Процентні доходи за короткостроковими вкладами (депозитами), що розміщені в Національному банку України», 6010 «Процентні доходи за коштами на вимогу, що розміщені в інших банках», 6012 «Процентні доходи за короткостроковими вкладами (депозитами), що розміщені в інших банках», 6013 «Процентні доходи за довгостроковими вкладами (депозитами), що розміщені в інших банках» [36].

В АБ «Укргазбанк» впроваджується комплексна, адекватна та ефективна система внутрішнього контролю за всіма напрямами діяльності Банку на усіх організаційних рівнях.

Основними завданнями системи внутрішнього контролю є:

- досягнення Банком цілей, уключаючи виконання запланованих показників його діяльності, забезпечення ефективності та результативності здійснення Банком операцій, збереження його активів;

- забезпечення ефективності корпоративного управління в Банку шляхом функціонування комплексної, ефективної та адекватної системи управління ризиками;

- забезпечення повноти, своєчасності та достовірності складання і надання фінансової, статистичної, управлінської та іншої звітності;

- відповідності діяльності Банку законодавству України, нормативно-правовим актам Національного банку України, стандартам професійних об'єднань, дія яких поширюється на Банк та внутрішнім документам Банку.

Вимоги до організації та функціонування системи внутрішнього контролю Банку визначено Політикою організації системи внутрішнього контролю в АБ «Укргазбанк» та Положенням про здійснення внутрішнього контролю в АБ «Укргазбанк», що затверджені Наглядовою радою Банку.

Система внутрішнього контролю забезпечує досягнення операційних, Інформаційних та комплаєнс-цілей діяльності Банку, що визначені в стратегії та бізнес-плані Банку.

Система внутрішнього контролю Банку запроваджується з дотриманням таких принципів:

1) усебічності та комплексності: Банк упроваджує у свою діяльність кожен з п'яти компонентів системи внутрішнього контролю та забезпечує їх виконання у взаємоінтегрований спосіб, тобто результати виконання такого компонента використовуються під час виконання інших компонентів системи внутрішнього контролю; процедури з внутрішнього контролю вбудовані в процеси Банку на всіх організаційних рівнях. Банк забезпечує здійснення внутрішнього контролю

щодо операцій Банку, переданих на договірній основі іншим особам на аутсорсинг;

2) ефективності: система внутрішнього контролю є дієвою та забезпечує досягнення Банком визначених цілей діяльності та надає обгрунтовану упевненість у тому, що:

- операції Банку є ефективними та відображені коректно в інформаційних системах/системах обліку Банку;

- фінансова, статистична, управлінська, податкова та інша звітність є достовірною;

- Банк дотримується вимог законодавства України, нормативно-правових актів НБУ, внутрішніх документів Банку;

- працівники Банку володіють необхідною Інформацією щодо компонентів системи внутрішнього контролю та забезпечують виконання цих компонентів у межах компетенції та повноважень, визначених посадовими інструкціями;

- Банк забезпечує виявлення та оцінку недоліків системи внутрішнього контролю та вживає своєчасних, адекватних та достатніх коригуючих заходів з метою виправлення таких недоліків;

3) адекватності: система внутрішнього контролю відповідає особливостям діяльності Банку, включаючи розмір, бізнес-моделі, масштаб діяльності, види, складність операцій, профіль ризику Банку;

4) обачності: система внутрішнього контролю забезпечує достатню впевненість керівників Банку щодо досягнення Банком встановлених цілей діяльності, виходячи з консервативних припущень та беручи до уваги певну вірогідність помилкових суджень чи рішень керівників та/або працівників Банку;

5) ризик-орієнтованості: система внутрішнього контролю побудована на ризик-орієнтованому підході, що передбачає застосування більш поглиблених та частіших заходів з контролю до тих сфер діяльності, яким притаманні більші ризики;

6) інтегрованості: система внутрішнього контролю є складовою частиною всіх процесів діяльності та корпоративного управління Банком;

7) завчасності: система внутрішнього контролю Банку забезпечує виявлення потенційно можливих загроз негативного впливу на діяльність Банку раніше, ніж такі загрози фактично виникнуть;

8) незалежності: Банк уникає обставин, що можуть становити загрозу для неупередженого виконання суб'єктами його системи внутрішнього контролю своїх функцій;

9) безперервності: діяльність Банку з внутрішнього контролю забезпечує на постійній основі та своєчасне попередження, виявлення та усунення недоліків системи внутрішнього контролю;

10) конфіденційності: передбачає недопущення розголошення інформації особам, у яких немає повноважень щодо її отримання.

Суб'єктами системи внутрішнього контролю в Банку є:

1) Наглядова рада Банку;

2) Правління Банку;

3) колегіальні органи Банку, включаючи колегіальні органи Наглядової ради та Правління Банку;

4) бізнес-підрозділи, підрозділи підтримки;

5) Головний ризик- менеджер (СКО) та підрозділи з управління ризиками, що визначені Стратегією з управління ризиками АБ «Укргазбанк»;

6) Головний комплаєнс-менеджер (ССО), відповідальний працівник Банку за проведення фінансового моніторингу та департамент комплаєнс;

7) департамент внутрішнього аудиту.

8) працівники Банку, які здійснюють внутрішній контроль відповідно до повноважень, визначених внутрішніми документами Банку.

Основними напрямами здійснення внутрішнього контролю є:

1) контроль за досягненням цілей діяльності Банку, уключаючи цілі, визначені в стратегії та бізнес плані Банку

2) контроль за забезпеченням ефективності фінансової та господарської діяльності Банку в разі здійснення банківських та Інших операцій;

3) контроль за ефективністю управління активами і пасивами;

4) контроль за збереженням активів Банку;

5) контроль за ефективністю системи управління ризиками;

6) контроль за дотриманням вимог законодавства України, нормативно-правових актів Національного банку, внутрішніх документів Банку, стандартів професійних об'єднань, дія яких поширюється на Банк;

7) контроль за достовірністю, повнотою, об'єктивністю і своєчасністю ведення бухгалтерського обліку, складанням та оприлюдненням фінансової та іншої звітності для зовнішніх і внутрішніх користувачів;

8) управління інформаційними потоками, уключаючи отримання і передавання інформації, забезпечення функціонування системи управління інформаційною безпекою.

Система внутрішнього контролю ґрунтується на розподілі обов'язків між структурними підрозділами Банку, крім функцій, які віднесено до виключної компетенції Наглядової ради/Правління Банку/колегіальних органів Банку відповідно до вимог законодавства України, нормативно-правових актів Національного банку України та внутрішніх документів Банку.

Розподіл функцій між структурними підрозділами базується на застосуванні моделі трьох ліній захисту рис. 2.2.

В Банку функціонує постійно діючий підрозділ внутрішнього аудиту, який здійснює функції, визначені законодавством України та відповідними внутрішніми документами.

Департамент внутрішнього аудиту Банку (далі, також, - «Аудит») є складовою частиною системи внутрішнього контролю у Банку та виконує наступні основні функції:

- оцінка ефективності організації корпоративного управління в Банку, системи внутрішнього контролю, у тому числі системи управління ризиками, та їх відповідність розміру Банку, складності, обсягам, видам, характеру здійснюваних Банком операцій, організаційній структурі та профілю ризику Банку з урахуванням особливостей діяльності Банку як системно важливого;

- надання Наглядовій раді (Аудиторському комітету), Правлінню Банку та керівникам структурних підрозділів звітів (висновків) про результати проведених аудиторських перевірок та рекомендацій щодо покращення є Банку існуючих систем внутрішнього контролю є майбутньому.

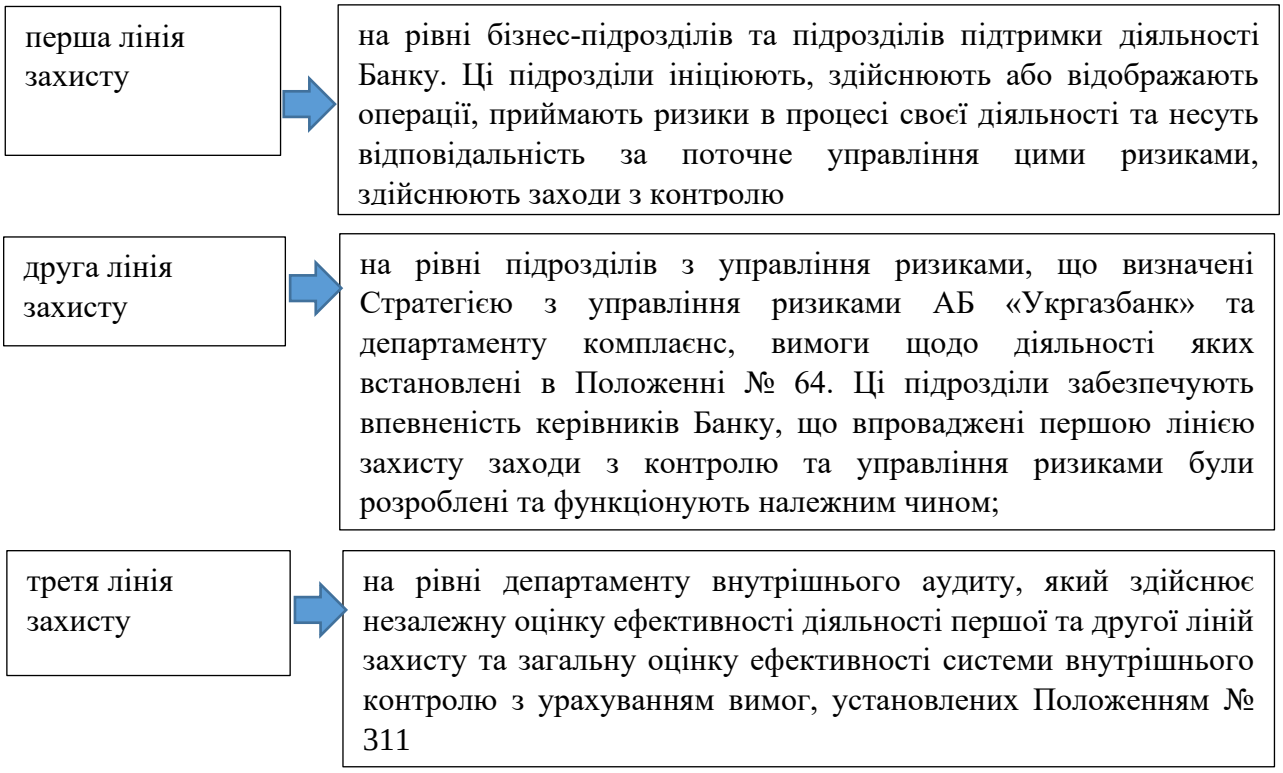


Рис. 2.2. Розподіл функцій системи внутрішнього контролю між структурними підрозділами АТ «Укргазбанк»

Діяльність Аудиту базується на комплексному ризик-орієнтованому плануванні (в т.ч. на оцінці бізнес-процесів Банку відповідно до карти ризиків внутрішнього аудиту «Всесвіт аудиту»).

Так, у 2022 році Аудит провів тематичні перевірки відповідно до Довгострокового плану проведення аудиторських перевірок на 2022-2024 роки та плану роботи департаменту внутрішнього аудиту на 2022 рік, зі змінами та інші завдання, які отримував від Наглядової ради Банку. Основні напрями діяльності Банку, що підлягали аудиту, наступні:

- оцінка ефективності організації процесу порядок моніторингу та проведення фінансових операцій клієнтів Банку, в т.ч. з урахуванням обмежень,

визначених вимогами НБУ та оцінка реалізації налаштованої в Банку системи автоматизації процесу виявлення фінансових операцій;

- оцінка наявних та потенційних ризиків ВК/ФТ по продуктах/послугах Банку, визначення алгоритму та порядку роботи з клієнтами Банку, здійснення аналізу та оцінки ризиків при обслуговуванні клієнтів;

- організація процесу відкриття та обслуговування поточних рахунків клієнтів Банку, ідентифікації клієнтів та режиму використання поточних рахунків, в т.ч. з урахуванням обмежень, заборон на проведення певних операцій, прийнятих Національним банком України на час дії воєнного стану;

- порядок арешту рахунків клієнтів та примусового списання коштів з рахунків клієнтів Банку;

- здійснення операцій з пов'язаними з Банком особами;

- порядок здійснення Банком виправних проводок, механізм застосування додаткового контролю та достатність заходів контролю при проведенні Банком виправних операцій;

- організація процесу захисту інформації є мережах, захисту засобів оброблення та обміну інформацією;

- оцінка відповідності діяльності Банку вимогам законодавства України в період дії воєнного стану та контролю за повнотою та ефективністю реалізації структурними підрозділами Банку рішень Банку.

З метою вдосконалення системи внутрішнього контролю, за результатами проведених аудиторських перевірок у 2022 році, аудитом надані відповідні рекомендації, відповідальними структурними підрозділами Банку розроблені плани коригуючих заходів із відповідними термінами виконання. Департаментом внутрішнього аудиту здійснюється моніторинг виконання планів коригуючих заходів. За результатами проведених аудиторських перевірок здійснена оцінка рівня ризику за напрямками банківської діяльності (процесами), у т.ч. в розрізі категорій ризиків, а також оцінка ефективності функціонування системи внутрішнього контролю.

Крім того, Аудит здійснює незалежну оцінку ефективності діяльності першої та другої ліній захисту та загальну оцінку ефективності функціонування системи внутрішнього контролю не рідше ніж один раз на рік, результати якої надано Наглядовій раді АБ «Укргазбанк» у складі Звіту про роботу департаменту внутрішнього аудиту АБ «Укргазбанк» за 2022 рік.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ В АБ «УКРГАЗБАНК»

Таким чином, відносини, що виникають міжбанками та їхніми контрагентами з приводу депозитної діяльності, слід розглядати як динамічну, складну економічну категорію, характер якої змінюється під впливом дії суб'єктивних і об'єктивних чинників, а саме: фінансової політики держави, нормативно-законодавчої бази, економічної та політичної ситуації у країні, розвитку фінансово-кредитної інфраструктури, фінансового стану контрагентів, які користуються депозитними послугами банку тощо [40].

Успішне функціонування механізму депозитної політики залежить від того, наскільки забезпечується єдність інтересів цих сторін від того, чи мають клієнти тимчасово вільні кошти і чи банки здатні приймати кошти на депозити та повертати їх в кінці обумовленого строку та виплачувати за ними проценти.

Організація депозитної діяльності у кожному банку має свої особливості, що визначаються розмірами, можливостями банку, а також потребами його клієнтів [33].

Погоджуємось з авторами [16] щодо шляхів нарощення депозитної бази банку. Відповідні напрями відображені на рис. 3.1.

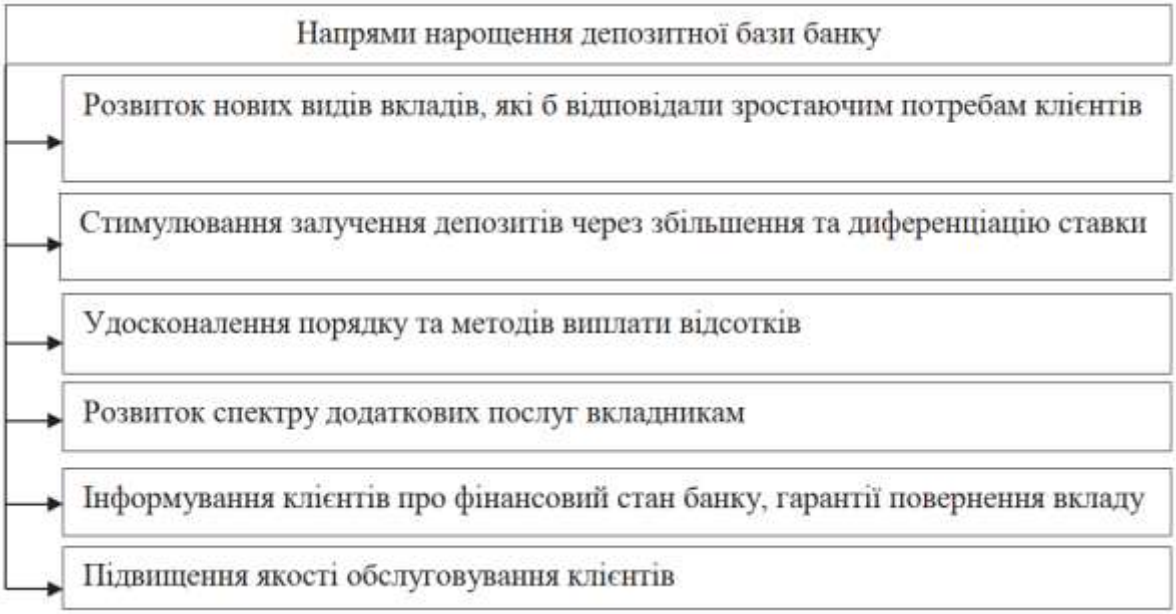


Рис. 3.1. Основні шляхи нарощення депозитної бази банку

Довгань Ж.М. визначив основні напрями підвищення ефективності депозитної політики вітчизняних банків. Вважаємо доцільним їх застосування і до депозитної політики АБ «Укргазбанк»:

– розробка депозитної політики повинна здійснюватись з урахуванням специфіки діяльності банку та максимального врахування потреб клієнтів;

– необхідно підвищувати якість депозитних послуг, удосконалювати технології обслуговування з метою досягнення максимальної зручності для клієнтів;

– банки мають орієнтуватись на різні категорії клієнтів з метою підвищення стабільності ресурсної бази та уникнення різкого відпливу ресурсів за настання кризових явищ;

– доцільно впроваджувати використання цільових депозитів, розширювати депозити з можливістю надання додаткових послуг, диверсифікувати депозитний портфель з урахуванням специфіки регіонів;

– використовувати депозити з обмеженим терміном вилучення і з більш високим відсотком для захисту від дострокового вилучення;

– значну увагу необхідно приділяти формуванню депозитних послуг і продуктів для VIP-клієнтів;

– збільшувати обсяги депозитів корпоративних клієнтів;

– розвивати дистанційні банківські продукти;

– доцільно здійснювати пошук альтернативних ефективних інструментів депозитної політики, що могли б забезпечити зростання довгострокових кредитів та формування довгострокових кредитних ресурсів, серед яких доцільно виділити випуск нетрадиційних депозитних інструментів (депозитних і ощадних сертифікатів) та сек'юритизацію активів;

– здійснювати сегментування депозитного портфелю за клієнтами і активізовувати рекламну політику, наприклад, через створення служби телемаркетингу (реклами банківських депозитних продуктів по телефону);

– розвивати банківську інфраструктуру, приділяючи особливу увагу інституційному аспекту розвитку депозитних операцій банківських установ,

пропонуючи удосконалювати не лише депозитну політику на рівні конкретних банків, але і розробляючи нормативні правові документи, стимулюючи цю сферу діяльності банків;

– підвищувати кваліфікацію персоналу більшості банків з метою зростання якості обслуговування клієнтів [10].

На сьогодні досить перспективними інструментами реалізації депозитної політики є нові форми депозитів. Тому для розширення спектру інструментів існуючої депозитної політики АБ «Укргазбанк» пропонуємо їх застосовування:

1) now-рахунки – поєднують у собі принципи зберігання і використання термінових вкладів та вкладів до запитання.

Для клієнтів now-рахунки вигідні тим, що вони, як і вклади до запитання, дають змогу проводити розрахунки за допомогою документа, що є засобом платежу, а головне, now-рахунки, як і термінові вклади, дають право отримувати відповідний дохід.

Окрім того, приватна особа може отримати кредит обсягом 50% від залишку на вкладі. Для банку now-рахунки привабливі тим, що кошти на них зберігаються протягом точно визначеного часу і тому можуть бути використані для довготермінових вкладень [34];

2) supernow-рахунки – це рахунки, на які нараховують дохід за плаваючою ставкою. Такі види банківських вкладів умовно складаються з двох частин: витратно-прибуткової та строково-накопичувальної. Первісно нагромаджена сума витратно-прибуткової частини вкладу через певний термін (найчастіше через місяць) автоматично переводиться у строково-накопичувальну, після чого на неї нараховують проценти. Нараховані за процентами кошти відразу ж повертаються до витратно-прибуткової частини вкладу. Клієнт має право в будь-який час повністю або ж частково зняти нараховані за процентами кошти, а також додати на рахунок будь-яку суму [34];

3) рахунки «зв’язаних коштів» – об’єднують в єдине ціле різні рахунки: виписування чеків, безкоштовне чекове обслуговування, надання кредитних карток клієнтам, скорочення процентних нарахувань за окремими видами

споживчого кредиту тощо. За користування цим рахунком клієнт щомісяця сплачує незначну фіксовану плату. Крім того, банк може визначати обсяг середнього або мінімального вкладу, за який плата не береться [13];

4) структуровані депозити дають можливість надійно вкласти гроші й одночасно заробити більше, ніж у випадку традиційних депозитів. Наприкінці терміну вкладники отримують 100% від основної суми вкладу, але прибуток за депозитом залежить від того, як зростає або спадає один зі світових біржових індексів, курс акцій або валютний курс, до яких прив'язаний прибуток за депозитом. Для тих, хто прагне отримати вищий прибуток і водночас боїться можливих утрат, це оптимальний варіант, тому що втратити гроші неможливо [34].

Не можна не погодитись з Еш С.М., Ляховецька В.М., що сучасна депозитна політика банків потребує вдосконалення. Головними шляхами підвищення ефективності проведення депозитних операцій автори визначають як:

– активне використання процентної політики задля стимулювання розміщення коштів на різноманітні види депозитів;

– застосування досвіду зарубіжних банків щодо введення рахунків клієнтів з різноманітним режимом функціонування (now-, supernow-рахунки);

– створення іміджу надійної універсальної установи;

– застосування прийомів маркетингу для підвищення конкурентоспроможності банківських депозитних продуктів;

– гнучка цінова та асортиментна політика банківських установ;

– упровадження новітніх банківських технологій та покращання за рахунок цього якості обслуговування клієнтів [14].

Одним з напрямів реалізації депозитної політики банку є розширення клієнтської бази. Тому важливим є проведення аналізу депозитних операцій банку в частині оцінки та розвитку клієнтської бази. До числа відносних показників аналізу розвитку клієнтської бази можна віднести коефіцієнти (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Система показників для аналізу розвитку клієнтської бази

Назва показника	Порядок розрахунку	Зміст показника
Коефіцієнт плинності клієнтів	Кпл = Кількість закритих рахунків за період / Середня кількість рахунків	Характеризує плинність клієнтів банку. Потребує до себе пильної уваги, оскільки зростання даного показника може бути сигналом про недоліки в роботі банку
Коефіцієнт залучення клієнтів	Кзалуч = Кількість відкритих рахунків за період / Середня кількість рахунків	Показує кількість залучення клієнтів банку та відкриттям ними банківських рахунків
Коефіцієнт розширення клієнт-ської бази	Крозш = (Кількість відкритих рахунків – Кількість закритих рахунків / Середня кількість рахунків	Характеризує рівень розширення клієнтської бази тобто приріст банківських рахунків клієнтів.
Коефіцієнт постійності клієнтів	Кпост = 1 – Кплин.	Показує яка доля клієнтів, що відкрили рахунки, залишаються його клієнтами

Не менш важливим є встановлення ставки процента за депозитним вкладом. Обираючи банківську установу вкладник шукає найвигідніший відсоток для себе, щоб забезпечити максимальну дохідність, яка в свою чергу залежить від рівня інфляції в країні, розміру вкладу, його строку а також від рівня оподаткування відсотків за депозитом. Наразі відповідно до Податкового кодексу України відсотки за депозитом відносяться до пасивних доходів (п. 14.1.268 ПКУ пасивні доходи - доходи, отримані у вигляді: процентів на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок, на вклад (депозит) у кредитних спілках, інших процентів (у тому числі дисконтних доходів) і є базою оподаткування для окремих груп вкладників таблиця 3.2.

Як бачимо банківським установам необхідно звернути увагу саме на формування ставки відсотків за депозитами фізичних осіб. Тому вважаємо доречною пропозицію Герасименка В.В. [8] базову ставку відсотку за депозитами фізичних осіб в національній валюті (ibas) розраховувати за формулою:

$$i_{bas} = \left\{ \left(\frac{1+I}{1-R} - 1 \right) \times \left[1 + \left(n_{pd} + n_{vz} \right) \right] \right\} \times 100\%$$

де I – індекс інфляції в країні;

R – ризик неповернення (неповного повернення) коштів вкладнику банку;

n_{pd} – ставка оподаткування процентних доходів по депозитах фізичних осіб;

n_{vz}. – ставка військового збору.

Таблиця 3.2

Оподаткування відсотків за депозитом відповідно до ПКУ

Вид вкладника	Оподаткування
Фізичні особи	164.2. До загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку включаються: 164.2.8. пасивні доходи (крім зазначених у підпунктах 165.1.2 та 165.1.41 пункту 165.1 статті 165 цього Кодексу), доходи у вигляді виграшів, призів; П. 167.5. Ставки податку на пасивні доходи до бази оподаткування встановлюються у таких розмірах: 167.5.1. 18 відсотків - для пасивних доходів, крім зазначених у підпунктах 167.5.2 та 167.5.4 цього пункту;
Фізичні та юридичні особи підприємці, платники єдиного податку 1-3 групи	Стаття 292. Порядок визначення доходів та їх склад для платників єдиного податку першої - третьої груп 292.1. Доходом платника єдиного податку є: 1) для фізичної особи - підприємця - дохід, отриманий протягом податкового (звітного) періоду в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій); матеріальній або нематеріальній формі, визначеній пунктом 292.3 цієї статті. При цьому до доходу не включаються отримані такою фізичною особою пасивні доходи у вигляді процентів, дивідендів, роялті, страхові виплати і відшкодування, доходи у вигляді бюджетних грантів, а також доходи, отримані від продажу рухомого та нерухомого майна, яке належить на праві власності фізичній особі та використовується в її господарській діяльності; 292.11. До складу доходу, визначеного цією статтею, не включаються: 13) пасивні доходи у вигляді процентів, нарахованих на залишок коштів на рахунку платника єдиного податку третьої групи - електронного резидента (е-резидента) в банку, отримані таким платником податку.
Юридичні особи	Суми отриманих відсотків за депозитними угодами включаються до інших фінансових доходів і оподатковуються в загальній сумі прибутку до оподаткування.

Отже, щоб забезпечити реальну (irnv), а не номінальну дохідність депозиту фізичної особи в національній валюті, необхідно, щоб ставка вкладного процента була не нижче ніж її базовий рівень, тобто, irnv ≥ ibas.

Проведемо розрахунок базової ставки вкладного процента за депозитами фізичних осіб в гривнях за умовами 2023 року за умови, що вклад відкрито у перший робочий день січня 2023 року. Для розрахунків використаємо дані Держбюджету України на 2023 рік, яким було визначено інфляцію на поточний рік на рівні 28 %; ставка оподаткування процентів у 2023 році по депозитах становить – 18 %, ставка військового збору - 1,5 %. Коефіцієнт ризику неповернення коштів вкладників банку приймемо умовно на рівні 2 %.

За таких вихідних даних базова ставка процента за вкладами фізичних осіб строком на 2023 рік повинна була становити:

$$\text{ібаз} = \left\{\left(\frac{1+0{,}28}{1-0{,}02}-1\right)\times[1+(0{,}18+0{,}015)]\right\}\times 100\% = 36{,}58\%$$

Як бачимо, за нашими розрахунками, ставка вкладного процента за депозитами фізичних осіб у національній валюті строком на один рік на початку 2023 року повинна становити 36,58 %. Зрозуміло що такий високий рівень обумовлений перш за все високим рівнем інфляції, який закладений до бюджету. Враховуючи рівень інфляції, який закладено в Держбюджет на 2024 рік, розрахований рівень проценту за депозитом повинен становити 14,26 %, що є значно нищим за попередній 2023.

Враховуючи рівень інфляції, який закладено в Держбюджет на 2024 рік, розрахований рівень проценту за депозитом повинен становити 14,26 %, що є значно нищим за попередній 2023 рік. Вважаємо, що для залучення нових клієнтів банк повинен враховувати дохідність вкладників. Проте зважаючи на розмір процентних ставок за кредит, який коливається в межах 1,99-23,78 % залежно від виду кредитної програми, запровадити таку процентну ставку досить невигідно для банку.

ВИСНОВКИ

Особливістю діяльності банківської установи, як одного з видів комерційного підприємництва є те, що переважна більшість його ресурсів формується не за рахунок власних, а за рахунок позикових засобів. Основними джерелами залучених ресурсів на сьогоднішній день є депозитні операції, сутність яких полягає у залученні тимчасово вільних коштів клієнтів у банківську систему.

Частка АБ «Укргазбанк» у активах банківської системи станом на 01.01.2023 складає 5,6 %. Кредитний портфель клієнтів банківської системи станом на 01.01.2023 складає 688,1 млрд. грн., частка АБ «Укргазбанк» у кредитному портфелі складає 9,5 %. Портфель коштів клієнтів банківської системи України станом на 01.01.2023 складає 1 931,6 млн. грн., частка АБ «Укргазбанк» у портфелі коштів клієнтів складає 5,8 %. Протягом 2022 року Банк виконував усі взяті на себе зобов'язання вчасно та в повному обсязі.

Активи Банку станом на 01.01.2023 склали 131,6 млрд. грн., збільшившись за 2022 рік на 8,4 млрд. грн. або на 7 %.

Депозитні операції банків це пасивні операції за винятком розміщення банком грошових коштів на вкладах в інших банках або в НБУ. Облік пасивних депозитних операцій ведеться з використанням рахунків таких груп як 133 «Короткострокові кредити, що отримані від Національного банку України», 161 «Строкові вклади (депозити) інших банків», 261 «Строкові кошти суб'єктів господарювання», 263 «Строкові кошти фізичних осіб», 265 «Кошти небанківських фінансових установ».

В АБ «Укргазбанк» впроваджується комплексна, адекватна та ефективна система внутрішнього контролю за всіма напрямами діяльності Банку на усіх організаційних рівнях. Вимоги до організації та функціонування системи внутрішнього контролю Банку визначено Політикою організації системи внутрішнього контролю в АБ «Укргазбанк» та Положенням про здійснення

внутрішнього контролю в АБ «Укргазбанк», що затверджені Наглядовою радою Банку.

Система внутрішнього контролю ґрунтується на розподілі обов'язків між структурними підрозділами Банку, крім функцій, які віднесено до виключної компетенції Наглядової ради/Правління Банку/колегіальних органів Банку відповідно до вимог законодавства України, нормативно-правових актів Національного банку України та внутрішніх документів Банку.

Розподіл функцій між структурними підрозділами базується на застосуванні моделі трьох ліній захисту. В Банку функціонує постійно діючий підрозділ внутрішнього аудиту, який здійснює функції, визначені законодавством України та відповідними внутрішніми документами. Департамент внутрішнього аудиту Банку (далі, також, - «Аудит») є складовою частиною системи внутрішнього контролю у Банку.

На сьогодні досить перспективними інструментами реалізації депозитної політики є нові форми депозитів. Тому для розширення спектру інструментів існуючої депозитної політики АБ «Укргазбанк» пропонуємо їх застосовування:

1) now-рахунки – поєднують у собі принципи зберігання і використання термінових вкладів та вкладів до запитання;

2) supernow-рахунки – це рахунки, на які нараховують дохід за плаваючою ставкою;

3) рахунки «зв’язаних коштів» – об’єднують в єдине ціле різні рахунки: виписування чеків, безкоштовне чекове обслуговування, надання кредитних карток клієнтам, скорочення процентних нарахувань за окремими видами споживчого кредиту тощо;

4) структуровані депозити дають можливість надійно вкласти гроші й одночасно заробити більше, ніж у випадку традиційних депозитів.

Головними шляхами підвищення ефективності проведення депозитних операцій в АТ «Укргазбанк» визначаємо:

– активне використання процентної політики задля стимулювання розміщення коштів на різноманітні види депозитів;

– застосування досвіду зарубіжних банків щодо введення рахунків клієнтів з різноманітним режимом функціонування (now-, supernow-рахунки);

– створення іміджу надійної універсальної установи;

– застосування прийомів маркетингу для підвищення конкурентоспроможності банківських депозитних продуктів;

– гнучка цінова та асортиментна політика банківських установ;

– упровадження новітніх банківських технологій та покращання за рахунок цього якості обслуговування клієнтів.

Не менш важливим є встановлення ставки процента за депозитним вкладом. Обираючи банківську установу вкладник шукає найвигідніший відсоток для себе, щоб забезпечити максимальну дохідність, яка в свою чергу залежить від рівня інфляції в країні, розміру вкладу, його строку а також від рівня оподаткування відсотків за депозитом. На основі даних про рівень річної інфляції, закладений у Державний бюджет України на 2023 рік нами встановлено, що для забезпечення дохідності за вкладом фізичних осіб для банку варто встановити процентну ставку на рівні 36,58 %.

Проведемо розрахунок базової ставки вкладного процента за депозитами фізичних осіб в гривнях за умовами 2023 року за умови, що вклад відкрито у перший робочий день січня 2023 року. Для розрахунків використаємо дані Держбюджету України на 2023 рік, яким було визначено інфляцію на поточний рік на рівні 28 %; ставка оподаткування процентів у 2023 році по депозитах становить – 18 %, ставка військового збору - 1,5 %. Коефіцієнт ризику неповернення коштів вкладників банку приймемо умовно на рівні 2 %.

Як бачимо, за нашими розрахунками, ставка вкладного процента за депозитами фізичних осіб у національній валюті строком на один рік на початку 2023 року повинна становити 36,58 %. Зрозуміло що такий високий рівень обумовлений перш за все високим рівнем інфляції, який був закладений до бюджету. Враховуючи рівень інфляції, який закладено в Держбюджет на 2024 рік, розрахований рівень проценту за депозитом повинен становити 14,26 %, що є значно нищим за попередній 2023 рік. Вважаємо, що для залучення нових

клієнтів банк повинен враховувати дохідність вкладників. Проте зважаючи на розмір процентних ставок за кредит, який коливається в межах 1,99-23,78 % залежно від виду кредитної програми, запровадити таку процентну ставку досить невигідно для банку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко М. Д. Теоретичні аспекти розуміння економічної сутності дефініції "депозит" у контексті формування ресурсної бази банків. Формування ринкових відносин в Україні. 2016. № 3. С. 55-58.
2. Андросова О. Ф. Волощук Т. В. Сучасний стан депозитних операцій комерційних банків України, проблеми та шляхи їх вирішення Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. 2017. № 2. С. 89-97.
3. Андренко О.А., Мордовцев О.С. Механізм формування облікової політики банків. Комунальне господарство міст. 2017. № 138. С. 57–62.
4. Бараннік Ю.А. Аналіз депозитних операцій банку. URL: http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1042/1/Бараннік% 20Ю.% 20А.%20Аналіз%20депозитних%20операцій% 20банку.pdf.
5. Белікова Т. В. Марченко О. В., Шевченко М. В. Депозитні операції комерційних банків в Україні та їх розвиток. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 28(2). С. 79-82.
6. Безверхий К.В., Петраковська О.В. Сучасний стан нормативно-правового регулювання обліку в банках України. Формування ринкових відносин в Україні. 2022. № 10. С. 22 – 30.
7. Внукова Н., Деркач Д. Визначення достатності депозитних ресурсів банків для забезпечення розвитку технологій індустрії 4.0. Acta Academiae Beregsasiensis. Economics. 2022. Вип. 1. С. 171-180.
8. Герасименко В. В. Відсоткові доходи по депозитам фізичних осіб в банках та їх оподаткування: світова і вітчизняна практика. Finane, accounting, banks. 2017. Вип. 1. С. 79-87.
9. Господарський кодекс України Закон України від 16.01.2003 р. № 436. База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text

10. Довгань Ж. М. Удосконалення депозитної політики банківських установ. Наука молода: зб. наук. праць молодих вчених ТНЕУ. 2015. № 23. С. 46–53.
11. Добровольська О. В. Економічний зміст, види та місце депозитних зобов'язань в структурі пасивних операцій комерційних банків / О. В. Добровольська , С. В. Качула, О. В. Письменников // Облікова, фінансова та управлінська діяльність підприємств в умовах нестійкої економіки : кол. моногр. / за заг. ред. І. П. Приходька ; ДДАЕУ. – Дніпро : Пороги, 2020. – С. 162-174.
12. Джулій Л. В., Грицаюк М. Організаційні аспекти та система обліку депозитних операцій комерційних банків. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2017. № 3(1). С. 136-139.
13. Дзюблюк О.В. Розвиток банківської системи України як основа реалізації стратегії економічного зростання : [монографія] / За ред. д. е. н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – 384 с.
14. Еш С. М., Ляховецька В. М. Депозитна політика банків та інструменти її реалізації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2016. Вип. 17. С. 135-138.
15. Зюкова М. М., Вороніна В. Л., Сироштан І. О. Облік депозитних операцій банків із клієнтами. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. 2018. Вип. 30(2). С. 124-128.
16. Золотарьова О. В., Саранча С. М., Князєва А. В. Тенденції та шляхи нарощування депозитної бази банківських установ України. Бізнес-навігатор. 2018. Вип. 3-2. С. 96-100.
17. Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України: постанова НБУ від 21.02.2018 р. № 14. База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014500-18#Text
18. Інструкція Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України: постанова НБУ від 11.09.2017 р. № 89. База даних Законодавство

України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0089500-17#Text

19. Коваленко М.О. Депозитна політика банків України та її вплив на ефективність залучення депозитних ресурсів. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 2. С. 39-44.
20. Косова Т.Д., Біляк С.Л., Розводовська М.А. Організація і методика обліку депозитних і кредитних операцій банківської установи в умовах надзвичайного стану. Матеріали XIII Міжнародна науково-практична інтернет конференція «Фінанси, облік та оподаткування: теорія і практика». – К.: НАУ, 2022. С.22-23.
21. Кошонько О.В. Тенденції розвитку вітчизняного депозитного ринку в сучасних умовах. Економіка і суспільство. 2016. № 3. С. 399–405.
22. Мулик Т. О. Порядок здійснення та організація аналізу депозитних операцій банку. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки. 2021. № 8(2). С. 58-68.
23. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. Київ: КНЕУ, 2003. 347 с.
24. Петраковська О.В. Формування облікової політики в банках України. Формування ринкових відносин в Україні. 2022. № 18. С. 5 – 11.
25. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121. База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2121-14
26. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996. База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text
27. Про організацію бухгалтерського обліку в банках України: Положення НБУ від 04.07.2018 № 75. База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/v0075500-18.

28. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб Закон України від 23.02.2012 № 4452 База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text
29. Податковий кодекс України Закон України від 02.12.2010 р. № 2755 База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n256
30. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій та операцій з ощадними сертифікатами банку: постанова НБУ від 03.12.2003 року № 516. База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03#Text
31. Положення про застосування електронного підпису та електронної печатки: постанова НБУ від 14.08.2017 р. № 78. База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0078500-17#Text
32. Прицюк Л. А. Вплив облікової ставки НБУ на банківські депозити в умовах війни. Innovation and Sustainability. 2022. Iss. 4. С. 46-53.
33. Руда О. Л., Маркуш К. Г. Депозитна політика банку та механізм її реалізації. Економіка та держава. 2018. № 11. С. 81-84.
34. Рудан В. Особливості формування депозитної бази вітчизняних банків та її вплив на ліквідність банківської системи. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. 2011. № 16. С. 218–228.
35. Сидоренко Р. В. Особливості організації облікового процесу в банківських установах України. Інтелект XXI. 2021. № 3. С. 58-61.
36. Стасишен М.С. Облік у банках : навч.-метод, посібник / М.С. Стасишин, В. Г. Жила В.Г. – К. : Каравела, 2009. – С. 228.
37. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435. База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text
38. Черкасова С.В. Ринок фінансових послуг: навч. посібник / С.В. Черкасова. — Львів: Магнолія 2006, 2011. 496 с.

39. Шептуха О.М., Маркарян А.А. Управління залученням ресурсів банку з депозитних джерел. Молодий вчений. 2017. № 5 (45). С. 780–783.
40. Ярошенко С.П. Управління залученням ресурсів банку з депозитних джерел: монографія / С.П. Ярошенко [та ін.]. Суми: Університетська книга, 2011.105 с.